

Prioritizing Women and Family Issues Based on Security Governance Using Multi-Criteria Decision-Making

Farzad Pouyan Far¹, Leyla Salehi²

¹ PhD., Department of Industrial Management, Faculty of Management and Accounting, N.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran (**Corresponding author**). farzad.pouyan@gmail.com

² Samen Al-Hujaj Seminary (AS), Parsabad, Parsabad, Iran. salehi.parsabad@gmail.com

Abstract

Women and families, as key social strata and institutions, play a crucial role in advancing cultural, social, and economic goals and have always been central to development programs. This study is based on an examination of the country's high-level policy documents concerning women and family issues, alongside the formulation of executive mechanisms at the national level as a proposed solution. The current applied research method is based on documentary studies and multi-attribute decision-making techniques, focusing on the women and family issues system. First, the women and family issues system was analyzed through higher-level documentary studies and then categorized into ten security-related axes. Subsequently, these issues were prioritized based on their importance and expert opinions using the fuzzy Delphi technique. Subsequently, using the Full Consistency Method (FUCOM), the weight of women and family issues was determined, and the priority of these issues in achieving security across each of the ten axes was established. Prioritization of women and family issues and the development of basic strategies were based on the mission, major goals, implementation mechanisms, and requirements of a proposal aligned with general women's policies. The conclusions of the current research proposals include outlining the role of women in the economic, cyberspace, media, family and child-rearing, scientific, and cultural spheres.

Keywords: Prioritization, Women and Family issues, Multi-criteria decision making, Fuzzy Delphi, Method, Full Consistency Method.

Cite this article: Pouyan Far, F. & Salehi, L. (2025). Prioritizing Women and Family Issues Based on Security Governance Using Multi-Criteria Decision-Making. *Social-Cultural Studies of Hawzah*. 9(2), p. 49-66.
<https://doi.org/10.22034/scs.2025.71798.1422>

Received: 2025-04-10 ; **Revised:** 2025-05-20 ; **Accepted:** 2025-06-17 ; **Published online:** 2025-10-02

Published by: The Scientific Association for Social Studies of the Seminary

©2025/authors retain the copyright and full publishing rights

Article type: Research Article

<https://gnoe.bou.ac.ir/>

اولویت‌بندی مسائل زنان و خانواده مبتنی بر حکمرانی امنیت با استفاده از تصمیم‌گیری چندشاخصه

فرزاد پویان فر^۱، لیلا صالحی^۲

^۱ دکتری، گروه مدیریت صنعتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده

مسئول). farzad.pouyan@gmail.com

^۲ حوزه علمیه ثامن الحجج (ع)، پارس آباد، پارس آباد، ایران. salehi.parsabad@gmail.com

چکیده

زنان و خانواده به عنوان یک قشر و نهاد کلیدی در پیشبرد اهداف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، همواره مورد توجه برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران بوده است. بررسی اسناد فرادستی کشور پیرامون نظام مسائل زنان و خانواده و تدوین سازوکارهای اجرایی در سطح ملی به عنوان راه‌حل پیشنهادی، اساس تحقیق حاضر را شکل می‌دهد. روش تحقیق حاضر، براساس مطالعات اسنادی و فنون تصمیم‌گیری چندشاخصه بوده و مورد مطالعه آن نیز نظام مسائل زنان و خانواده می‌باشد. ابتدا با مطالعه اسناد فرادستی، نظام مسائل زنان و خانواده پردازش شده و سپس مبتنی بر امنیت به محورهای ده‌گانه تخصیص داده شد. در ادامه مسائل زنان و خانواده براساس اهمیت و نظر خبرگان و با تکنیک دلفی فازی غربال شدند. در ادامه با استفاده از روش سازگاری کامل، وزن مسائل زن و خانواده تعیین شده و اولویت مسائل زن و خانواده در تحقق امنیت در هر یک از محورهای ده‌گانه مشخص شدند. تدوین راهبردهای اساسی مبتنی بر مأموریت، اهداف کلان، سازوکارهای اجرایی و الزامات پیشنهادی مبتنی بر سیاست‌های کلی زنان و همچنین ترسیم نقش زنان در حوزه‌های اقتصادی، فضای مجازی و رسانه، خانواده و تربیت فرزندان، علمی و فرهنگی از نتایج پیشنهادهای تحقیق جاری می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: زنان، خانواده، تصمیم‌گیری چند شاخصه، روش دلفی فازی، روش سازگاری کامل، حکمرانی امنیت.

استاد به این مقاله: پویان فر، فرزاد؛ صالحی، لیلا (۱۴۰۴). اولویت‌بندی مسائل زنان و خانواده مبتنی بر حکمرانی امنیت با استفاده از تصمیم‌گیری

چندشاخصه. مطالعات فرهنگی اجتماعی حوزه، ۹(۲)، ص ۴۹-۶۶. <https://doi.org/10.22034/scs.2025.71798.1422>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۱؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۲/۳۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۷؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۷/۱۰

نوع مقاله: پژوهشی ناشر: انجمن علمی مطالعات اجتماعی حوزه نویسنده‌گان دارنده حق مؤلف مقاله خود بدون محدودیت هستند. ۱۴۰۴

۱. مقدمه

بنیاد جامعه اسلامی در واحد خانواده تعریف می‌گردد. سازمان بهداشت جهانی سلامت افراد و خانواده‌ها را در جوامع بین‌المللی در چهار بعد اجتماعی، جسمی (فیزیکی)، معنوی و روانی (روحی)، بخش‌بندی می‌کند و براساس این ابعاد چهارگانه، برنامه‌ریزان و اندیشمندان برای حل مسائل پیش‌روی آنها، اقدامات و راهکارهای اولویت‌داری را تبیین می‌نمایند. داشتن فنون حل مشکلات زندگی، امیدآفرینی در کنار تلاش و پشتکار صحیح، از عناصر مهمی است که باید در درون خانواده‌ها تقویت و آموزش داده شود تا تحقق امنیت در بُعد سلامت معنوی فراهم شود. در بعد اجتماعی، جامعه و در رأس آن قانون‌گذاران، در راستای اجرای اصل دهم قانون اساسی کشور (۱۳۵۷)، بایستی کلیه قوانین و مقررات را بر محور خانواده، مقررگذاری نمایند. این امر تحکیم روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق را تسهیل نموده و خانواده را به عنوان مرکز فرزندپروری، تقویت و جامعه‌ای سالم و پویا مبدل می‌کند. تولید امنیت، گستره پهنابری را از حفظ بقای سرزمین تا توسعه امکانات اقتصادی، فرهنگی و نظامی دربرمی‌گیرد. ابزار دیپلماتیک اگر اصلی‌ترین راه تأمین امنیت نباشد، بی‌تردید یکی از عمده‌ترین مسیرهای شناخته شده آن می‌باشد. از طرفی زنان نیمی از جمعیت بیش از هشتاد میلیونی ایران را تشکیل می‌دهند که براساس آمار سال ۲۰۲۱، معادل ۴۹/۵ درصد و تقریباً نیمی از کل جمعیت را شامل می‌شوند. درصد بالای این جمعیت و اشتیاق آنها به مشارکت در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، و علمی، حکایت از آن دارد که نادیده گرفتن این ظرفیت بالا می‌تواند یک کشور یا یک حاکمیت را با زبان‌های غیرقابل قبولی روبه‌رو کند. اشتیاق و علاقه این قشر به مسائل سیاسی و حکومت‌داری و تصمیم‌سازی سیاسی البته که پدیده‌ای نوین نیست و بانوان در ایران از دیرباز علاقه وافری به حوزه سیاسی نشان داده‌اند و دستگاه دیپلماسی یکی از جذاب‌ترین آنها برای این قشر به حساب می‌آید. از نگاه مکتب حیات‌بخش اسلام، زن نیمی از پیکره اجتماع انسانی و شاهکار آفرینش است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۵). تا جایی که پیامبر اکرم (ص) در تبیین مقام مادر می‌فرمایند: بهشت زیر پای مادران است. مقام معظم رهبری نیز پیرامون این حدیث می‌فرمایند: همه تحت تأثیر مادران هستند، آنکه بهشتی می‌شود، پایه بهشتی شدنش مادر است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۰۵/۰۵). در این میان عفاف و حجاب شرعی به عنوان دو ارزش در جامعه بشری بویژه جوامع اسلامی، پرتویی از آفرینش الهی، دارای فلسفه وجودی مبتنی بر حفظ مقام مادی و معنوی زن و مرد، زمینه‌ساز رشد و کمال و مایه احترام و شخصیت بوده و در کنار هم و گاه به جای هم به‌کار رفته‌اند، که البته دارای مفاهیم عملیاتی متفاوتی هستند. حجاب یک امر ظاهری و بیرونی و پوشش ظاهری افراد است، اما عفاف یک حالت درونی و نفسانی است که افراد را با مدیریت در گفتار و رفتار، از گناه و حرام‌بازمی‌دارد.

مسئله مادری، مسئله همسری، مسئله خانه و خانواده، مسائل بسیار اساسی و حیاتی هستند. در همه

طرح‌هایی بایستی «خانواده» مبنا باشد (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۱۰/۰۴). در این میان، اولین نهاد اجتماعی که کودک در آن وارد می‌شود و زندگی خود را در این جهان آغاز می‌کند، «خانواده» است که واحد جامعه نامیده می‌شود. خانواده بعد از عامل وراثت، نخستین شکل‌دهنده رفتار فرزند آدمی بوده و نظام اجتماعی پویایی است که برای خود ساختار، اجزاء و قواعدی دارد و در بین تمامی نهادها، سازمان‌ها و موسسات اجتماعی، نقش و اهمیتی خاص و بسزا دارد و می‌تواند معیاری برای شناخت آسیب‌های اجتماعی بوده و برای پی بردن به علل آن، به خانواده مراجعه کرد. جامعه‌ای از سلامت کامل برخوردار است که خانواده به‌عنوان جزء کوچک آن جامعه از سلامت و استحکام کامل و کافی برخوردار باشد (ابراهیمی ثانی و همکاران، ۱۳۹۱)؛ به طوری که صاحب‌نظری به نام «هارلوک»، خانواده را به صورت یک سیستم متعامل و پیچیده تعریف می‌کند که در آن زن و شوهر با تشکیل خانواده، این سیستم متعامل را بنیان می‌دهند و از این منظر دارای اهمیت بوده که محل انتقال سنت‌ها، باورها و انواع مختلف شناخته شده است (جانت شیلی، ۱۳۸۴؛ ابراهیمی ثانی و همکاران، ۱۳۹۱). مقام معظم رهبری در بیان اهمیت زن و خانواده می‌فرماید: «در مسأله زن آنچه که در درجه اول اهمیت قرار دارد، مسأله «خانواده» است؛ نقش زن به عنوان عضوی از خانواده، به نظر من از همه نقش‌هایی که زن می‌تواند ایفاء کند، این اهمیت‌اش بیشتر است». با توجه به شرایط کنونی در جمهوری اسلامی، ذهن مردم و افکار عمومی نسبت به زنان حساسیت خاصی پیدا کرده است. بنابراین، استفاده از ظرفیت زنان نخبه در امور محسوس همراه با آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی در کنار تشویق، تحریک و بسیج افکار عمومی در فرهنگ، بر سیاست‌ها و استراتژی‌های جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌ها مختلف سیاسی، اقتصادی و ... برای رسیدن به قدرت نرم تأثیرگذار می‌باشد. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که کاهش سن ازدواج، تسهیل فرزندآوری، پیشگیری از سالمندان پرخطر و حمایت از سالمندان (به طور خاص زنان سالمند)، حمایت از زنان عشایر و روستایی، شناسایی مسائل زنان سرپرست خانوار و حمایت از آنها و رفع چالش‌های فعالیت اقتصادی اجتماعی زنان، از جمله مهم‌ترین مسائلی است که باید رویکرد رفع موانع مسائل مذکور و ارائه راهبرد مشخص از طریق متولی معین در برنامه هفتم توسعه مورد توجه قرار گیرد. گزینه‌های ابتدایی برای تقویت امنیت زنان در جامعه اسلامی می‌تواند شامل شناسایی توانمندی‌ها و توانمندسازی زنان، معرفی زنان فعال، شبکه‌سازی و ایجاد حلقه ملی و بین‌المللی زنان مسلمان، تقویت تعاملات و ایجاد تحول و ظرفیت‌سازی ارزشی و انقلابی در نیروی انسانی، تشکیل گروه‌های اندیشه‌ورز و حلقه فکری برای حل مسائل زنان باشد، اما ضروری است با چارچوب علمی و فرایند نظام‌مند که اساس مطالعه حاضر است، گزینه‌های مطلوب تقویت امنیت زنان در جامعه اسلامی شناسایی شوند (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱).

۲. پیشینه نظری

در این بخش با هدف بررسی نظام مسائل زن و خانواده به بررسی جایگاه زن و خانواده به عنوان یک قشر و نهاد کلیدی در پیشبرد اهداف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و مهم‌ترین پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون این موضوع اشاره می‌شود. همچنین با اسناد فرادستی شامل قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های کلی برنامه‌ها پنج ساله توسعه، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و برنامه‌های پنج ساله توسعه خانواده، چالش‌ها و مسائل زنان و خانواده بررسی می‌گردد.

۲-۱. جایگاه حوزه زنان و خانواده در اسناد فرادستی

موضوع زن و خانواده قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و با استقرار نظام جمهوری اسلامی، مورد توجه خاص رهبران انقلاب اسلامی بوده و به موازات رشد نظام و تحولات جهانی، این موضوع کماکان موضوع چالشی محسوب می‌شود. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان سطح عالی کشور، توجه و اهتمام خاصی به موضوع زن و خانواده داشته و در متون اسناد فرادستی نظام نیز به آن جایگاه بخشیده‌اند. منظور از اسناد فرادستی شامل قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های کلی برنامه‌های پنج ساله توسعه، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و برنامه‌های پنج ساله توسعه خانواده می‌باشد. براساس مطالعه اسناد فرادستی با محوریت زنان و خانواده، محورها و موضوع‌های تأکید شده در قانون اساسی، سیاست‌های کلی خانواده (۱۳۹۵) و سیاست‌های کلی جمعیت (۱۳۹۳) به ترتیب در جداول (۱ الی ۳) آمده است.

جدول ۱- محورهای قانون اساسی در حوزه زن و خانواده

اسناد سیاستی	اصل	محورها و موضوع‌های هر ماده
قانون اساسی	۱۰	خانواده محور بودن کلیه قوانین و مقررات، تسهیل ازدواج، استحکام روابط خانوادگی مبتنی بر اخلاق و حقوق
	۲۱	حقوق مادی و معنوی زن، حمایت از مادران به خصوص در دوران بارداری، حل مسئله حضانت فرزند و واگذاری قیمومیت فرزندان به مادران دارای صلاحیت در صورت نبودن ولی شرعی، حمایت از کودکان بی سرپرست، دادگاه صالح با رویکرد حفظ کیان و بقای خانواده، بیمه مخصوص زنان بیوه، سالخورده و بی سرپرست

جدول ۲- محورهای سیاست‌های کلی خانواده در حوزه زنان و خانواده

اسناد سیاستی	بند	محورها و موضوع‌های هر ماده
سیاست‌های کلی خانواده	۱	تحکیم خانواده، تقویت کارکردهای اصلی خانواده، خانواده به عنوان مرکز فرزندپروری
	۲	خانواده محوری قوانین، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی (به‌طور ویژه مسکن و شهرسازی)
	۳	تقویت کارکردهای ارتباط خانواده و مسجد

اسناد سیاستی	بند	محورها و موضوع های هر ماده
	۴	ترویج و تسهیل ازدواج موفق و آسان، تشکیل خانواده و نفی تجرد، تأکید بر راهبردهای اجرایی تشویقی، حمایتی، فرهنگ سازی و ارزشمندسازی تشکیل خانواده، تأکید بر قانونگذاری در این حوزه
	۵	افزایش کمی و کیفی سرمایه اجتماعی خانواده با شاخص های رضایت، انصاف، خدمت، احترام، مودت و رحمت، افزایش کمی و کیفی روابط خانوادگی با تأکید بر استفاده موثر از اوقات فراغت جمعی، مقابله با جنگ نرم، فرهنگ سازی و تقویت تعاملات اخلاقی، شبکه سازی نهادهای تربیتی، آموزشی و رسانه ای
	۶	سبک زندگی ایرانی- اسلامی، حفظ ارزش ها و سنت های پسندیده ازدواج، پررنگ کردن اخلاق در خانواده، مبارزه با تجمل و اشرافیت و مظاهر غرب، گروه مرجع، اصلاح گروه های مرجع
	۷	بازنگری، اصلاح و تکمیل نظام حقوقی و رویه های قضایی با رویکرد خانواده محوری و مقتضیات جدید، در نظر گرفتن راهبرد حکمت، تأمین عدالت، تأمین امنیت
	۸	روابط اسلامی بین زن و مرد در اجتماع.
	۹	ارتقای معشیت و اقتصاد خانواده (تأکید بر یکی از کارکردهای مهم خانواده)
	۱۰	ساماندهی نظام مشاوره، تسهیل دسترسی به سازوکار مشاوره، آموزش و مهارت افزایی با محوریت ازدواج و استحکام خانواده
	۱۱	تبدیل خانواده منفعل به خانواده فعال و کنشگری خانواده در امور کشور (مردمی سازی)
	۱۲	تأکید بر تمایز نقشی زنانه و مردانه، کرامت همسری، حمایت از مادری و خانه داری زنان، اهمیت فرزندپروری، توانمندسازی با رویکرد افزایش مسئولیت پذیری، تعاملات خانواده و ایفای نقش های اعضای خانواده
	۱۳	پیشگیری از عوامل تزلزل خانواده، پیشگیری از طلاق، پیامدهای این آسیب ها و جبران آنها، شناسایی مستمر عوامل طلاق، فرهنگ سازی کراهت طلاق
	۱۴	انواع حمایت های حقوقی، اقتصادی و فرهنگی از خانواده های زن سرپرست، تسهیل باز ازدواج زنان خودسرپرست و سرپرست خانوار
	۱۵	روش های تکریم سالمندان در خانواده، تقویت مراقبت های جسمی، روحی و عاطفی از سالمندان
	۱۶	سلامت همه جانبه خانواده، سلامت باروری، افزایش فرزندآوری

جدول ۳- محورهای سیاست های کلی جمعیت در حوزه زنان و خانواده

اسناد سیاستی	بند	محورها و موضوعات
سیاست های کلی جمعیت	۱	افزایش نرخ باروری به بیش از سطح جانشینی
	۲	رفع موانع ازدواج و فرزندآوری، کاهش سن ازدواج، توانمندسازی زوج های جوان در تأمین معاش و فرزندپروری
	۳	تسهیلات برای بارداری و شیردهی، پوشش بیمه ای هزینه های زایمان و درمان، ناباروری مردان و زنان، تقویت زیرساخت های درمان ناباروری
	۴	تحکیم خانواده از طریق اصلاح و تکمیل آموزش های عمومی با رویکرد مهارت افزایی رفتاری و ارتباطی و فرزندپروری، ارائه خدمات مشاوره ای بر مبنای فرهنگ و ارزش های اسلامی- ایرانی، توسعه و تقویت نظام تأمین اجتماعی، توسعه خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت های پزشکی در جهت سلامت باروری و فرزندآوری

اولویت‌بندی مسائل زنان و خانواده مبتنی بر حکمرانی امنیت ...

بند	اسناد سیاستی	محورها و موضوعات
۵		ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی - اسلامی
۶		ارتقای امید به زندگی، تغذیه سالم، پیشگیری از اعتیاد، سوانح، آلودگی‌های زیست محیطی و بیماری‌ها
۷		تکریم سالمندان، تأمین سلامت و نگهداری از سالمندان، بهره‌مندی از تجارب و توانایی‌های سالمندان در عرصه‌های مناسب از طریق اصلاح سازوکار
۸		تقویت فرهنگ کار در جامعه، مهارت‌افزایی شغلی، توسعه و حمایت از کارآفرینی، بسترسازی برای مشاغل موثر و مولد (در مقابل گسترش مشاغل واسطه‌ای)
۹		توزیع متعادل جمعیت با توجه به بحران‌های زیستی به ویژه آب
۱۰		مهاجرت معکوس به روستا و مناطق کم برخوردار از طریق توسعه زیرساخت‌ها (به ویژه در سواحل و جزایر خلیج فارس و دریای عمان)
۱۱		مدیریت مهاجرت به داخل و خارج کشور
۱۲		تشویق ایرانیان خارج از کشور به سرمایه‌گذاری داخلی
۱۳		تقویت هویت ایرانی - اسلامی، افزایش همبستگی اجتماعی
۱۴		تدوین شاخص‌های بومی توسعه انسانی

براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مسائل عمده حوزه زنان و خانواده در اسناد بالادستی پیرامون مسائل تشکیل خانواده، تحکیم، رشد و ثمربخشی خانواده و خانواده‌های در معرض آسیب و حکمرانی حوزه زنان و خانواده، در جدول (۴) آمده است.

جدول ۴- مسائل عمده زنان و خانواده در اسناد بالادستی

ردیف	حوزه مسئله	مسائل عمده
۱	تشکیل خانواده	افزایش سن ازدواج، اشتغال جوانان، هزینه‌های بالای شروع زندگی
۲	تحکیم، رشد و ثمربخشی خانواده	ازدیاد طلاق و پیامدهای آن، کاهش نرخ باروری و تهدید جوانی جمعیت، تهدید کرامت سالمندان، ناهماهنگی تکالیف اجتماعی زنان با مدیریت امور خانواده، عدم توجه به فرزندپروری و زیرساخت‌های مورد نیاز آن، عدم توجه به فراغت در قوانین و برنامه‌ریزی‌ها، چالش‌های ساختاری و محتوایی حوزه مشاوره، آشفتگی ساختاری نظام مشاوره و عدم نظارت محتوایی بر این حوزه
۳	زنان و خانواده‌های در معرض آسیب	سرپرستی خانوار از سوی زنان، تهدید سبک زندگی خانواده‌های روستایی و عشایر، عدم انطباق رویه‌های حقوقی و قضایی بر نیازها و مقتضیات جدید، تهدید کارکرد و خدمات زنان خانه‌دار به خانواده و جامعه
۴	حکمرانی حوزه زنان و خانواده	بخشی دین حوزه زنان و خانواده در برنامه‌های توسعه، تعارض شاخص‌های جهانی توسعه با ارزش‌های فرهنگ دینی و ملی ایران

۲-۲. پیشینه تجربی

دفتر مطالعات زنان (۱۳۸۵)، در پژوهشی پیرامون آسیب‌شناسی زن و خانواده نشان داد که مهم‌ترین مشکل ما در رویکرد به خانواده، بحران نظریه‌پردازی است. از یک سو نظریه‌پردازی در علوم اجتماعی نه

براساس مبانی فلسفی صحیح شکل گرفته است که بتوان بر آن اعتماد کرد و نه برای حل معضلات جامعه اسلامی طراحی شده است. از سوی دیگر، تاکنون نهادهای علمی و دینی در تبدیل مفاهیم بنیادین به کاربردی و نظریه پردازی اقدامی اساسی نداشته‌اند. راه حل مسائل اساسی ما تنها در گرو ایجاد ترکیبی از مطالعات آکادمیک و اجتماعی پیرامون مباحث زنان و خانواده برآمده از بستر جامعه است. همچنین استفاده از ظرفیت تشکلهای مردم نهاد، تدوین نظریه‌های دینی زن و خانواده، ایجاد حوزه کارشناسی بومی، پیرامون پاسخی برای پرسش‌های اساسی به منظور حل معضلات عینی جامعه اسلامی و حرکت در مسیر بالندگی است. برخی از پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون مسائل زن و خانواده و نتایج آنها در جدول (۵) آمده است.

جدول ۵- پژوهش‌های حوزه زن و خانواده

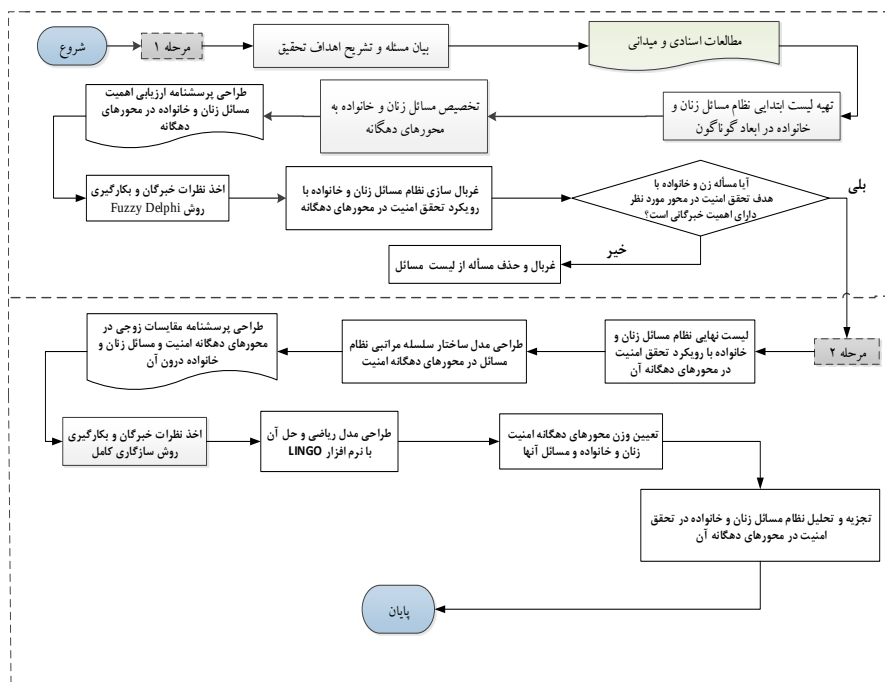
ردیف	عنوان پژوهش	روش تحقیق (محقق)	نتایج و یافته‌ها
۱	نقش فرزندآوری در پیش‌بینی رضایت از زندگی، اعتیاد به فضای مجازی و سلامت عمومی زنان خانه‌دار	کمی، آماری، رگرسیون (اصمی اصطهباناتی و همکاران، ۱۴۰۴)	هرچه تعداد فرزندان در خانواده افزایش یابد، از میزان افسردگی، اضطراب و اعتیاد به فضای مجازی زنان خانه‌دار کاسته شده و میزان رضایت از زندگی آنان افزایش می‌یابد.
۲	اثربخشی آموزش مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری بر تفکر انتقادی زنان سرپرست خانوار	کمی، آماری، کوواریانس (رضاپور میر صالح و احمدی، ۱۴۰۳)	آموزش مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری به طور قابل توجهی باعث افزایش تفکر انتقادی در بین شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش شد. این تأثیر در هر سه خرده‌مقیاس تفکر انتقادی مشاهده شد.
۳	نگاهی به جایگاه زن و خانواده در سبک زندگی اسلامی	کیفی، توصیفی-تحلیلی (موسوی و همکاران، ۱۳۹۵)	در این پژوهش جایگاه زنان در سبک زندگی اسلامی در ابعاد خانوادگی، اجتماعی، تربیتی و سیاسی بررسی و نشان داده شد که زن یک مولفه اثرگذار و فعال بوده و علاوه بر وظایف همسری، نقش مهمی در تربیت اجتماعی، دینی، سیاسی کودکان و حضور در محافل اجتماعی دارد.
۴	استراتژی خانواده در عفاف، حجاب و امنیت فردی-اجتماعی	کیفی، توصیفی-تحلیلی (ابراهیمی ثانی و همکاران، ۱۳۹۱)	در این پژوهش ضرورت و اهمیت حجاب و عفاف و نقش خانواده در امنیت فردی-اجتماعی مورد کنکاش و بررسی قرار گرفت.
۵	آسیب‌شناسی زن و خانواده	کیفی، توصیفی-تحلیلی (دفتر مطالعات زنان، ۱۳۸۵)	آسیب‌شناسی نظریه‌پردازی علمی قابل استناد در حل مشکلات زن و خانواده و ارائه توصیه‌ها برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان مبتنی بر انگاره‌های اسلامی برای حل مشکلات زنان از نتایج این تحقیق می‌باشد.
۶	تحلیلی بر جایگاه زن و خانواده در برنامه‌های توسعه‌ای در اسناد فرادستی نظام	کیفی، توصیفی-تحلیلی (سمواتی و همکاران، ۱۳۹۵)	بررسی جایگاه زن و خانواده در متن قانون اساسی، سیاست‌های کلی و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و برنامه‌های ۵ ساله توسعه نشان داد که موضوع زن و خانواده در اسناد فرادستی از نوع وحدت و همگرایی در رویکرد اعتدالی بوده و رویکرد فعال‌گرایی اجتماعی زن در هیچ یک از اسناد فرادستی غلبه ندارد و بیشتر بر فعال‌گرایی خانوادگی زن مورد توجه بوده و لزوم رعایت موازنه بین نقش خانوادگی و نقش اجتماعی زنان تأکید شده است.

ردیف	عنوان پژوهش	روش تحقیق (محقق)	نتایج و یافته‌ها
۷	زن، قدرت و خانواده: پژوهشی در جایگاه زن در هرم قدرت خانواده	کیفی، فراتحلیل (ساروخانی، ۱۳۸۴) اسنادی-	روابط قدرت با پیچیدگی جامعه از سیطره قدرت جسمانی بیرون آمده، متغیرهای نوینی چون جایگاه فرد در مناصب اجتماعی اهمیت یافته است. تفکیک نقش‌های زن و مرد در خانواده، نمی‌تواند پاسخگوی درست مسائل خانواده در جامعه معاصر باشد.

۳. روش تحقیق

روش‌شناسی تعیین می‌کند که «چه» کاری باید کرد و در مرتبه‌ای بالاتر از روش قرار می‌گیرد. لذا، دستیابی به هدف‌های علم با روش‌شناسی درست صورت می‌پذیرد. روش، «چگونگی» انجام کار را به طور خاص فراهم می‌کند (پویان‌فر و محمودی، ۱۳۹۸). شمای کلی مراحل پژوهش در شکل شماره (۱) آمده است.

شکل ۱- شمای کلی مراحل پژوهش

در این مطالعه برای غیربال‌سازی مولفه‌ها از روش دلفی فازی و برای تعیین وزن و اهمیت ابعاد و مولفه‌ها از روش سازگاری کامل^۱ استفاده شده که از جدیدترین روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه

1. Full Consistency Method (FUCOM)

است و توسط پاموکار^۱ و همکاران (۲۰۱۸) معرفی شده است. این روش بر پایه مقایسات زوجی و اعتبارسنجی نتایج از طریق انحراف از سازگاری کامل^۲ بنا شده است. برای اینکه ضرایب وزن بدست آمده قابل قبول باشند، بایستی انحراف از سازگاری کامل یا DFC در بازه‌های بین [0, 0/25] قرار بگیرد. در غیر این صورت به دلیل ناسازگاری بالا، مقایسات اعتبار لازم را ندارند، بایستی مجدد مقایسات زوجی صورت گیرد. جدول (۶) الگوریتم روش سازگاری و گام‌های آن را نشان می‌دهد. موری^۳ و همکاران (۱۹۸۵) برای بهبود روش دلفی سنتی (همگرایی پایین نظرات خبرگان، هزینه اجرای بالا)، مفهوم یکپارچه‌سازی روش دلفی سنتی با تئوری فازی را ارائه دادند. روش دلفی فازی که توسط ایشیکاوا و همکاران^۴ (۱۹۹۳) معرفی شد، از تکنیک دلفی سنتی و مجموعه فازی گرفته شده است. استفاده از روش دلفی فازی در تصمیم‌گیری گروهی می‌تواند ابهام درک عمومی نظرات خبرگان را حل کند. در این مطالعه توابع عضویت مثلثی و تئوری فازی برای حل تصمیم‌گیری گروهی استفاده می‌شود. بنابراین، عوامل ارزیابی به صورت عینی‌تر می‌توانند از طریق نتایج آماری غربال شوند. در این پژوهش با هدف غربال‌سازی فرایندها و به دلیل سادگی و أخذ نظرات متخصصان در یک مرحله، از روش کلیر و یوان^۵ (۱۹۹۵) استفاده می‌شود. برای تجمیع نظرات خبرگان لازم است عدد فازی مثلثی آن برای هریک از شاخص‌ها براساس رابطه (۱) محاسبه شود.

$$L_j = \min(X_{ij}), U_j = \max(X_{ij}), M_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n M_{ij} \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$S_j = \frac{L_j + M_j + U_j}{3} \quad \text{رابطه (۲)}$$

اندیس i به فرد تصمیم‌گیرنده اشاره دارد. به طوری که:

X_{ij} : مقدار ارزیابی تصمیم‌گیرنده i ام از شاخص j ام؛

L_j : حداقل مقدار ارزیابی‌ها برای شاخص j ام؛

U_j : حداکثر مقدار ارزیابی‌ها برای شاخص j ام؛

M_j : میانگین هندسی مقدار ارزیابی تصمیم‌گیرندگان از عملکرد شاخص j ام.

در این مطالعه برای محاسبه عدد قطعی (دی فازیسازی)، از روش مرکز ثقل ساده و رابطه (۲) استفاده می‌شود. در مرحله بعد باید یک مقدار آستانه (α) را به منظور غربال نمودن شاخص‌های نامناسب انتخاب نمود تا اگر: $S_j \geq \alpha$: شاخص j پذیرفته شود و اگر $S_j < \alpha$: شاخص j حذف شود.

1. Pamucar

2. Deviation from Full Consistency (DFC)

3. Murry

4. Ishikawa

5. Klir & Yuan

جدول ۶- الگوریتم روش سازگاری کامل (پویان‌فر و علی‌نژاد، ۱۴۰۰)

ورودی: مقایسات زوجی شاخص‌ها توسط متخصصان	خروجی: مقادیر بهینه از ضرایب وزن شاخص‌ها/ زیرشاخص‌ها
گام ۱: رتبه‌بندی شاخص‌ها/ زیرشاخص‌ها	گام ۲: تعیین بردار اهمیت مقایسه‌ای از شاخص‌های ارزیابی
گام ۳: تعریف محدودیت‌ها براساس مدل بهینه‌سازی غیرخطی محدودیت ۱: نسبت ضرایب وزن شاخص برابر است با اهمیت مقایسه‌ای بین شاخص‌های مشاهده شده؛ به بیان دیگر: $w_k / w_{k+1} = \varphi_k / (k+1)$ محدودیت ۲: مقادیر ضرایب وزن بایستی شرط جایگشتی ریاضی را ارضاء کند، به بیان دیگر: $\varphi_k / (k+1) \times \varphi_{(k+1)/(k+2)} = \varphi_k / (k+2)$	
گام ۴: تعریف مدلی برای تعیین مقادیر نهایی ضرایب وزن شاخص‌های ارزیابی: $\min X$ $s.t: \begin{cases} \left \frac{w_j(k)}{w_{j(k+1)}} - \varphi_k / (k+1) \right \leq X, \forall j \\ \left \frac{w_j(k)}{w_{j(k+2)}} - \varphi_k / (k+1) \times \varphi_{(k+1)/(k+2)} \right \leq X, \forall j \\ \sum_{j=1}^n w_j = 1, w_j \geq 0, \forall j \end{cases}$	
گام ۵: محاسبه مقادیر نهایی شاخص‌ها/ زیرشاخص‌ها $(w_1, w_2, \dots, w_n)^T$.	

۴. یافته‌های پژوهش

در این بخش، مطابق با شمای کلی مراحل پژوهش، نسبت به تخصیص هریک از مسائل زن و خانواده به هریک از محورهای ده‌گانه طبق جدول (۷) اقدام می‌شود.

جدول ۷- لیست نظام مسائل زن و خانواده با رویکرد تحقق امنیت در محورهای ده‌گانه

ردیف	محورهای ده‌گانه	نظام مسائل
۱	امنیت دینی و اخلاقی	افزایش سن ازدواج ازدیاد طلاق و پیامدهای آن کاهش نرخ باروری و تهدید جوانی جمعیت تعارض شاخص‌های جهانی توسعه با ارزش‌های فرهنگ دینی و ملی ایران
۲	امنیت بهداشتی و روانی	تهدید کرامت سالمندان فقدان ورزش بانوان در سطح همگامی و رویکرد حمایت از ورزش قهرمانی در ایجاد این فرهنگ فقدان دسترسی به خدمات بهداشتی تخصصی و موازی‌کاری در رسیدگی به زنان روستایی و عشایری و تکثر دستگاه‌های متولی و دریافت‌کننده منابع بودجه‌ای و رویکرد وحدت رویه و تولی‌گری؛ فقدان حمایت کافی از ورزشکاران زن از حیث حقوق و مزایا؛
۳	امنیت جنسی و جنسیتی	-----

ردیف	محورهای ده گانه	نظام مسائل
۴	امنیت زیست محیطی	حاشیه‌نشینانی خانواده‌های عشایری در مناطق روستایی و شهری فقدان هماهنگی نهادهای حمایتی حکومتی با دستگاه‌های اجرایی دارای مأموریت قانونی در حوزه‌های مأموریتی به خصوص کشاورزی در سطح استان‌ها و رویکرد تعریف نقش کنشگر همیار دولت برای این نهاد تهدید سبک زندگی خانواده‌های روستایی و عشایر متناسب نبودن ضمانت بانکی با سبک زندگی عشایری در ارائه تسهیلات و رویکرد هماهنگ‌سازی فهرست ضمانت‌ها با ظرفیت در دسترس زیست عشایری؛
۵	امنیت سیاسی و نظامی	فقدان هماهنگی نهادهای حمایتی حکومتی با دستگاه‌های اجرایی دارای مأموریت قانونی در حوزه‌های مأموریتی به خصوص کشاورزی در سطح استان‌ها و رویکرد تعریف نقش کنشگر همیار دولت برای این نهاد؛ بخشی دیدن حوزه زنان و خانواده در برنامه‌های توسعه، فقدان طراحی بسته‌های سیاستی حمایت از مادران شاغل جهت تسهیل فرزندآوری و رویکرد توسعه مهدکودک استاندارد؛ چالش‌های قوانین نظام وظیفه عمومی در نسبت با فرایندهای مهم خانواده؛
۶	امنیت اقتصادی و اشتغال	اشتغال زنان جوانان انحراف منابع توانمندسازی زنان روستایی در مسیر تخصیص؛ فقدان حمایت قانونی لازم از صندوق اعتبارات خرد برای استفاده از سوی زنان روستایی؛ متناسب نبودن ضمانت بانکی با سبک زندگی عشایری در ارائه تسهیلات و رویکرد هماهنگ‌سازی فهرست ضمانت‌ها با ظرفیت در دسترس زیست عشایری؛ فقدان دسترسی به خدمات بهداشتی تخصصی و موازی‌کاری در رسیدگی به زنان روستایی و عشایری و تکرر دستگاه‌های متولی و دریافت‌کننده منابع بودجه‌ای و رویکرد وحدت رویه و متولی‌گری؛ فقدان تعریف شاخص‌های رتبه‌بندی زنان شاغل به منظور شفافیت بهره‌گیری از آنان در مناصب مدیریتی؛ فاصله زنان از جایگاه مناسب در فرهنگ سازمانی و رویکرد توانمندسازی زنان شاغل؛ فقدان امان نظارت اصولی بر عملکرد بانک مرکزی در موضوع تسهیلات زنان و خانواده؛ کاهش حجم سرمایه‌گذاری برای ایجاد اشتغال، به خصوص برای جوانان و رویکرد جذب سرمایه خارجی؛ فقدان طراحی بسته‌های سیاستی حمایت از مادران شاغل جهت تسهیل فرزندآوری و رویکرد توسعه مهدکودک استاندارد؛ کاهش حجم سرمایه‌گذاری برای ایجاد اشتغال به خصوص برای جوانان و رویکرد جذب سرمایه خارجی؛ فقدان امکان نظارت اصولی بر عملکرد بانک مرکزی در موضوع تسهیلات زنان و خانواده؛
۷	امنیت حقوقی و قضایی	عدم توجه به فراغت در قوانین و برنامه‌ریزی‌ها عدم انطباق رویه‌های حقوقی و قضایی بر نیازها و مقتضیات جدید ضمانت‌های اجرایی قوانین موضوع زنان و خانواده و رویکرد پیش‌بینی ضمانت اجرا در قانون‌نویسی موازی‌کاری و تکرر نهادهای رسیدگی‌کننده به مسائل زنان سرپرست خانوار و رویکرد وحدت رویه و متولی‌گری

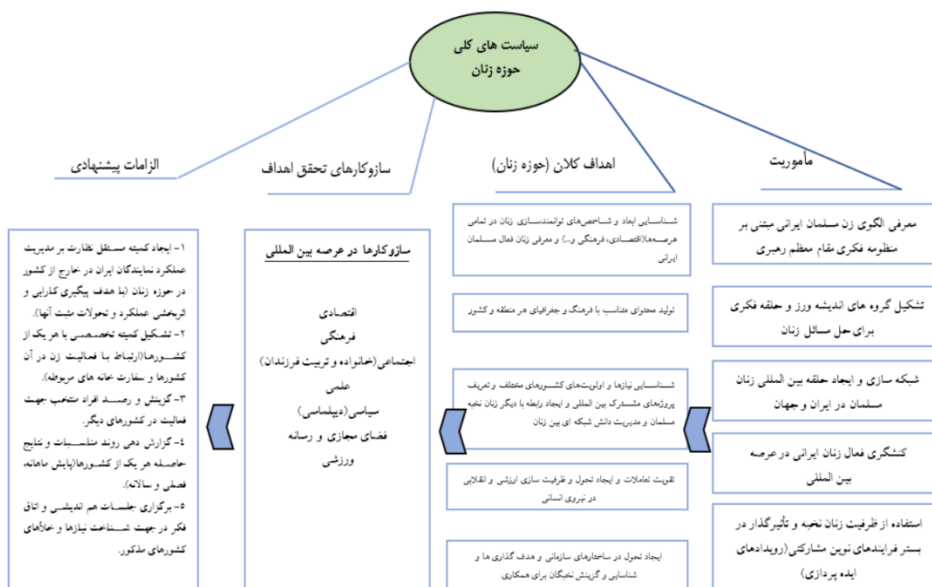

اولویت‌بندی مسائل زنان و خانواده مبتنی بر حکمرانی امنیت ...

ردیف	محورهای ده‌گانه	نظام مسائل
۸	امنیت علمی، آموزشی، فرهنگی	چالش‌های ساختاری و محتوایی حوزه مشاوره آشنایی ساختاری نظام مشاوره و عدم نظارت محتوایی بر این حوزه تاب‌آوری نامناسب خانواده و رویکرد آموزش تاب‌آوری اجتماعی به آنان اهتمام ناکافی به اهمیت حوزه مهارت‌افزایی در توانمندسازی جوانان و زنان و رویکرد تخصیص بودجه مهارت‌آموزی هم‌سنگ آموزش و پرورش؛
۹	امنیت رسانه‌های جمعی و ارتباطات نوین	چالش دیپلماسی عمومی در ارتباطات بین‌بخشی زنان کشورهای اسلامی و رویکرد وحدت رویه و تولی‌گری فقدان حمایت کافی از زنان کارآفرین و فعال در حوزه شرکت‌های دانش‌بنیان
۱۰	آینده‌پژوهی امنیت زن و خانواده	ناهماهنگی تکالیف اجتماعی زنان با مدیریت امور خانواده عدم توجه به فرزندپروری و زیرساخت‌های مورد نیاز آن سرپرستی خانوار از سوی زنان تهدید کارکرد و خدمات زنان خانه‌دار به خانواده و جامعه ناهماهنگی بین اهداف کلی و اصلی در امور زنان و خانواده فقدان تعریف دقیق از شاخصه‌های پیشرفت زنان و ارزیابی آنها فقدان حمایت کافی از ورزشکاران زن از حیث حقوق و مزایا تقلیل مسائل زنان صرفاً به اقشار آسیب‌پذیر و محروم تاب‌آوری نامناسب خانواده و رویکرد آموزش تاب‌آوری اجتماعی به آنان نظارت نابسامان در تدوین ردیف‌های بودجه و انحراف منابع (از حوزه مهارت‌افزایی و آموزش فنی و حرفه‌ای به نهادهای غیرمتخصص) فقدان تطابق انتظارات از زنان در مسائلی نظیر باروری با حمایت از بسترهای لازم برای تحقق آن تدوین شاخص‌های سنجش وضعیت خانواده در ایران در برنامه هفتم توسعه و رصد مستمر آن شاخص‌ها

۵. نتیجه‌گیری

بررسی یافته‌های تحقیق و تخصیص نظام مسائل زن و خانواده با رویکرد تحقق امنیت در محورهای ده‌گانه، اولویت‌های نظام مسائل زن و خانواده در هریک از این محورها را به خوبی نشان داد. در این تحقیق بعد از تعیین اولویت‌ها، بایستی سیاست‌های کلی حوزه زنان تعیین می‌شد، تا مبنای عملی برای مدیران و تصمیم‌گیران در حوزه و سایر دستگاه‌های اجرایی ملحوظ نظر قرار گیرد و پیرو آن، پیشبرد و تعالی فضای فرهنگی و اجتماعی کشور و ارتقای مقام زنان و خانواده در جهت استقرار «بیانیه گام دوم انقلاب»، هم‌راستا با «منویات مقام معظم رهبری» و نیز «استقرار تمدن نوین اسلامی» تحقق یابد. لذا، سیاست‌گذاری کلی در حوزه زنان در چهار محور و سلسله مراتب ذیل تدوین و پیشنهاد گردید، شامل: مأموریت‌ها (رسالت‌ها)، اهداف کلان، سازوکارهای اجرایی و الزامات پیشنهادی (شکل شماره ۲).

شکل ۲- سیاست های کلی حوزه زنان (مأموریت ها، اهداف کلان، سازوکارها و الزامات پیشنهادی)

- مأموریت:

در این مطالعه، پنج مأموریت اصلی طبق شکل شماره (۲) برای تحقق سیاست های کلی حوزه زنان طرح و پیشنهاد گردید. معرفی الگوی زن مسلمان ایرانی مبتنی بر منظومه فکری مقام معظم رهبری، مهم ترین مأموریت پیشنهاد گردید.

- اهداف کلان:

به موازات پنج مأموریت اصلی، اهداف کلان پنج گانه به شرح شکل (۲) تبیین و پیشنهاد شدند. شناسایی ابعاد و شاخص های توانمندسازی زنان در تمامی عرصه ها (اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و...) و معرفی زنان فعال مسلمان ایرانی، مهم ترین هدف از بین اهداف کلان پنج گانه، جهت تحقق مأموریت های مسائل زنان و خانواده با رویکرد حکمرانی امنیت پیشنهاد شد.

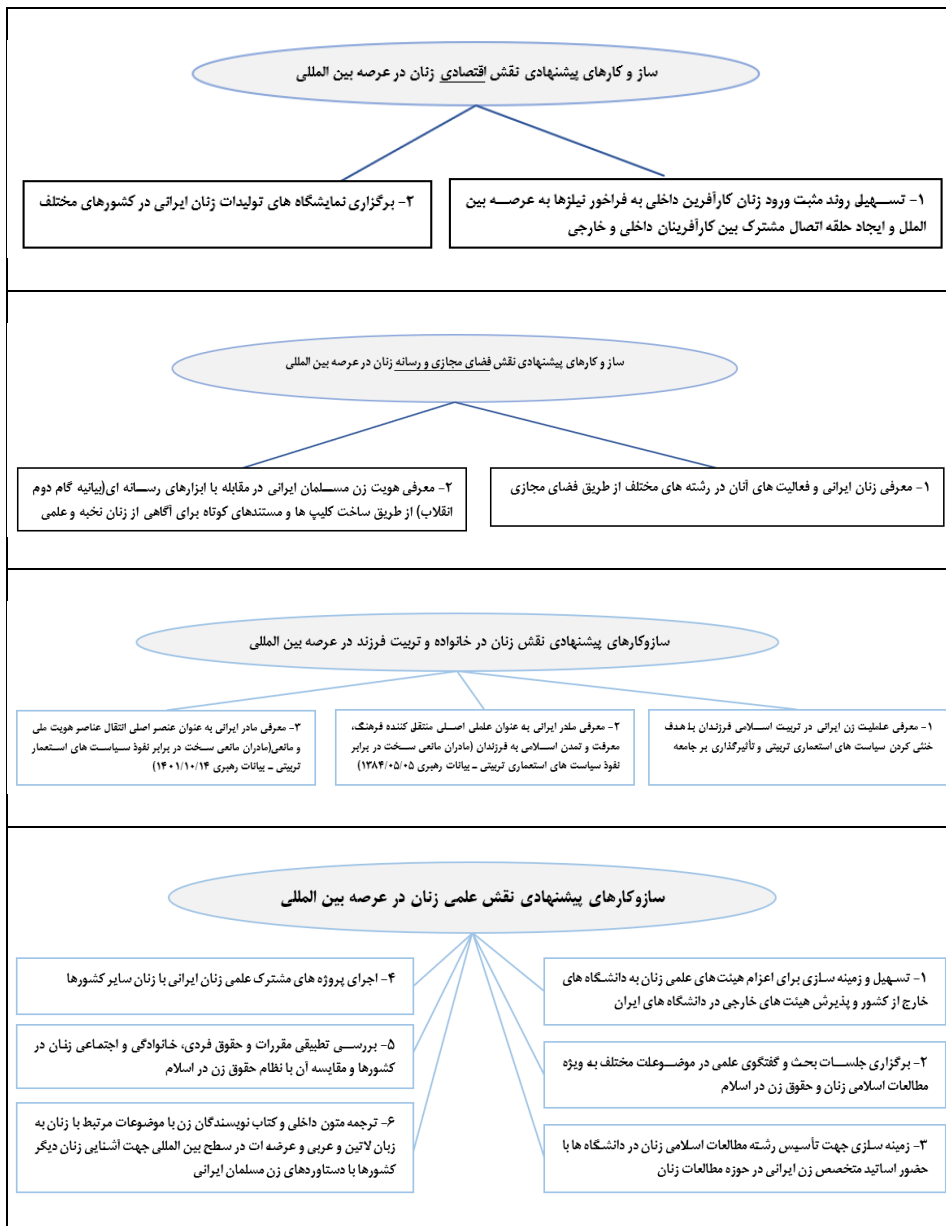
- سازوکارهای تحقق اهداف:

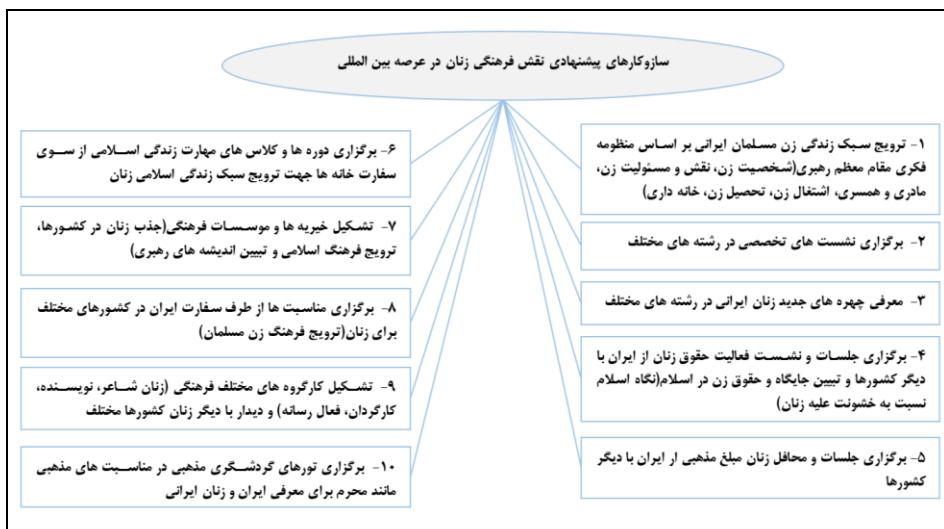
بعد از تبیین مأموریت ها و اهداف کلان، سازوکارهای اجرایی و فعال حوزه زنان و خانواده در عرصه بین المللی در قلمروهای مختلف نظیر اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی (خانواده و تربیت فرزندان)، سیاسی (دیپلماسی)، فضای مجازی و رسانه، و ورزشی در عرصه بین المللی تعیین شدند. جدول شماره (۸) سازوکارهای اجرایی تحقق این اهداف کلان را به خوبی نشان می دهد.

اولویت‌بندی مسائل زنان و خانواده مبتنی بر حکمرانی امنیت ...

جدول ۸- سازوکارهای اجرایی تحقق اهداف حوزه زنان و خانواده در عرصه‌های گوناگون

نظام مسائل زنان و خانواده دارای سیستمی پویا بوده و طی روند زمان براساس پارادایم های روز متغیر می باشد. در این مسیر، زنان و خانواده به عنوان یک قشر و نهاد کلیدی در پیشبرد اهداف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی همواره مورد توجه برنامه های پنج ساله توسعه بوده است. نتایج تحقیق گویای آن است که راه حل تحقق اهداف و اولویت های نظام مسائل زنان و خانواده با رویکرد تحقق امنیت در محورهای ده گانه در عرصه ملی و بین المللی نیازمند الزامات پیشنهادی به شرح ذیل می باشد:

(۱) ایجاد کمیته مستقل نظارت بر مدیریت عملکرد ملی و بین المللی نمایندگان ایران در خارج از کشور در حوزه زنان (با هدف پیگیری کارایی و اثربخشی عملکرد و تحولات مثبت آنها)،

(۲) تشکیل کمیته تخصصی با هر یک از کشورها (ارتباط با فعالیت زن در آن کشورها و سفارتخانه های مربوطه)،

(۳) گزینش و رصد افراد منتخب جهت فعالیت در کشورهای دیگر،

(۴) گزارش دهی روند مناسبات و نتایج حاصله هر یک از کشورها (پایش ماهانه، فصلی و سالانه)،

(۵) برگزاری جلسات هم اندیشی و اتاق فکر در جهت شناخت نیازها و خلأهای کشورهای مذکور.

نظر به اینکه قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، در سال ۱۴۰۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده و در کشور جاری است، پیشنهاد می شود با توجه به اجرای آن به مدت ۷ سال به صورت آزمایشی، اندیشمندان و پژوهشگران، قانون را در تمام ابعاد آن مورد بررسی دقیق و موشکاف فنی قرار دهند و مسائل به روز و کلیدی حوزه زنان، خانواده و جمعیت را شناسایی کنند و در بازبینی آن به قانون گذاران توصیه ها و رهنمودهای لازم را ارائه نمایند.

منابع

- ابراهیمی ثانی، ابراهیم؛ محمدی، هاجر؛ سجادی، علی اصغر (۱۳۹۱). استراتژی خانواده در عفاف، حجاب و امنیت فردی - اجتماعی. *اصلاح و تربیت*، ۱۱(۱۲۱)، ص ۲۷-۳۳.
- اصمی اصطهباناتی، مریم؛ آینه‌چی، عباس؛ خوش صورت موفق، اعظم (۱۴۰۴). نقش فرزندآوری در پیش‌بینی رضایت از زندگی، اعتیاد به فضای مجازی و سلامت عمومی زنان خانه‌دار. *مطالعات فرهنگی اجتماعی حوزه*، ۹(۱)، ص ۲۲۷-۲۴۴.
- پویان‌فر، فرزاد؛ علی‌نژاد، علیرضا (۱۴۰۰). *تکنیک‌های نوین در تصمیم‌های چندشاخصه*. انتشارات جهاد دانشگاهی، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، چاپ دوم، ج ۴.
- پویان‌فر، فرزاد؛ محمودی، فرزاد (۱۳۹۸). *روش‌شناسی شناخت عوامل انسانی اسلامی موثر بر رونق تولید در شرایط تعارض: صورت‌بندی سیستم روش‌شناسی‌های سیستمی جکسون و کیز*. تهران: دومین کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی.
- جانت شیپلی، هاید (۱۳۸۴). *روانشناسی زنان*. ترجمه: اکرم خمسه. انتشارات نشر آگاه و انتشارات ارجمند.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۰/۱۰/۰۴). *بیانات در دیدار اعضای شورای فرهنگی - اجتماعی زنان، جمعی از بانوان متخصص رشته‌های پزشکی، و مسئولان کنگره حجاب اسلامی به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا(س)*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2536>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۴/۰۵/۰۵). *بیانات در دیدار جمعی از مداحان*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3298>
- دفتر مطالعات زنان (۱۳۸۵). *آسیب‌شناسی زن و خانواده*. *بازتاب اندیشه*، ۱۲(۸۳)، ص ۴۵-۵۶.
- رضاپور میرصالح، یاسر؛ احمدی، ساغر (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری بر تفکر انتقادی زنان سرپرست خانوار. *مطالعات زن و خانواده*، ۱۲(۴)، ص ۶۲-۷۹.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۴). زن، قدرت و خانواده: پژوهشی در جایگاه زن در هرم قدرت خانواده. زن در توسعه و سیاست، ۳(۲).
- سمواتی، زهرا؛ سطوتی، جعفر؛ زرنگ، محمد (۱۳۹۵). *تحلیلی بر جایگاه زن و خانواده در برنامه‌های توسعه‌ای در اسناد فرادستی نظام*. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۸(۲)، ص ۴۹-۶۸.
- سیاست‌های کلی جمعیت (ابلاغی مقام معظم رهبری). تهران: دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۳.
- سیاست‌های کلی خانواده (ابلاغی مقام معظم رهبری). تهران: دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۵.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۵۷.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۱). *مسائل اولویت‌دار حوزه زنان و خانواده در برنامه هفتم توسعه و پیشنهادهای سیاستی*. گزارش انتشارات دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش، شماره مسلسل ۱۸۷۱۸.

موسوی، زهرا؛ پاک‌سرشت، محمد؛ شریفی نعمت‌آباد، شکوفه؛ خواب‌جاوید، حسنه (۱۳۹۵). نگاهی به جایگاه زن و خانواده در سبک زندگی اسلامی. در: کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی.

Ishikawa, A., Amagasa, T., Shiga, T., Tomizawa, G., Tatsuta, R. & Mieno, H. (1993). the Max-Min Delphi Method and Fuzzy Delphi Method via Fuzzy Integration. *Fuzzy Sets Systems*, 55(3), p. 241-253.